

1 Decembrie 1918 — corolar al luptei pentru unitatea deplină a statului național român

Dr. docent Titu Georgescu

La 1 decembrie 1918, este binecunoscut că Transilvania a revenit în hotarele firești ale vetrei durată de istorie cu mult în urma anului 1918, acum peste douăzeci de secole.

Numai *Dacia* lui Vasile Pârvan¹, apărută acum o jumătate de veac, și ar fi de ajuns spre a înțelege de ce astăzi românii, aniversându-și unirea din 1918, merg în adâncurile istoriei pînă dincolo de era noastră. Pentru că nu se pot înțelege componentele națiunii și implicit ale statului național fără cunoașterea ariei teritoriale în care au viețuit strămoșii, a etniei, a limbii, a spiritualității, cu trăsăturile lor în care fondul dacic a cunoscut procesul romanizării, proces întilnit și în formarea altor popoare europene.

Istoriile universale, de regulă cantonează făurirea națiunilor și a statelor naționale, după școlile istorice germane și habsburgice, care raporta la evul mediu ariile teritoriale și „drepturile” istorice. O serie de țări își circumscriu sfera creării statului național la evul mediu, pentru că dincolo de această epocă nu-și găsesc corespondent, fie că atunci existau doar ca populații nomade în zone excentrice europene, sau pe alte continente, fie că nu se afirmaseră ca entități.

Izvoare ale componentelor națiunii și statului național, la români, se află dincolo de evul mediu în epoci cînd se forjau elementele etniei daco-romane.

Poporul român rezultat din fondul puternic dacic, prin romanizarea care i-a dat și limba de tip latin, a supraviețuit repetatelor valuri migratoare. Două secole de prezență a legiunilor romane în Dacia au fost suficiente pentru a implanta populației autohtone dacice, elemente atît de distincte, care să situeze poporul român între popoarele Europei cu pecetea romană. Au fost zone ale Orientului Apropiat și Mijlociu, sau ale Africii de nord unde Imperiul roman a stăpînit mult mai mult de două secole și nu s-au putut realiza sinteze ca în aria iberică, gallică, sau dacică. În nordul Africii de exemplu, cu excepția vestigiilor unor amfiteatre, popoarele de aici nu au moștenit nici limba, nici civilizația și nu au nimic

¹ V. Pârvan, *The Ancient civilisations of the Carpatho-Danubian Countries (Dacia)*, Cambridge, 1928.

din etnia romană. Romanitatea s-a prins ca altoi pe acele roditoare port-altoiuri cu o anume apropiere de origine, de spiritualitate, de limbă chiar.

Mileniul de întuneric, cum este numită epoca dintre secolele III și XIII pentru Europa bulversată de migratori, nu a fost nici întunecat și nici hiatus în evoluția poporului român. El a continuat să viețuiască, pe aceeași vatră dacică. Timp de câteva sute de ani nu a cunoscut forma statului feudal, ca dealtfel mai toate popoarele autohtone ale continentului. Comunitățile de obște în care trăiau românii nu cereau neapărat realizarea unui stat, cu armată, granițe sau administrație opritoare. De regulă, castele militare ale migratorilor ocupanți aveau nevoie de un aparat de stat, spre a asupri băștinașii, a asigura stringerea hranei, a dărilor ș.a. Migratorii erau prin excelență consumatori și nu producători. Băștinașii erau producători, îndeletnicindu-se cu agricultura, cu meșteșugurile, cu mineritul; aveau o civilizație cu izvoare adânci și creativă.

Românii, sedentari, au avut multe ciocniri cu populațiile migratoare dar nu decisive, ajungându-se în unele zone la conviețuire, primii retrăgându-se adesea în munți și în pădurile necuprinse, ceilalți încercând folosirea localnicilor, pentru obținerea hranei în vremelnica lor prezență. Oricum, migratorii nu se așezau unde lipsea populația, dimpotrivă ei căutau ariile bine populate spre a jefui pe băștinași și apoi a-i folosi pentru a întreține cetele militare mai mici, sau mai mari, preocupate de atacuri neconținute.

Nu toate zonele vechii Dacii au fost supuse distrugerilor provocate de valurile migratoare. Îndeosebi centrele urbane au pierit. Restul teritoriului era ocolit de cavalcadele nomade. În zonele subcarpatice, în lanțul unui cerc de aproape o mie de kilometri și în pădurile seculare nesfârșite, oricâtă cruzime și îndrăzneală ar fi avut cetele asiatice, nu puteau intra. Pentru neamurile mongoloide, tătare, turce ș.a. „teleormanul” și „deliormanul” din ținuturile românilor, însemna „pădure nebună” de care se fereau cu groază totdeauna. La venirea lor în Europa, maghiarii au ocolit pădurile și Carpații românești prin sudul Poloniei înaintind spre apus. Numai după ce armatele lor au fost zdrobite la porțile Franței, s-au stabilit în Panonia. De aici au început în secolul X, să atace prin cîmpia Tisei și să cucerească dinspre vest, timp de trei secole, Transilvania. Aici au găsit o populație românească, organizată în forme statale proprii epocii, care a rezistat și a desfășurat lupte îndelungate. Cronicile maghiare de la începutul mileniului doi, scriu despre voievodatele românilor cucerite, prin războaie dure (Glad, Gelu, Menumorut)².

În plină cavalcadă tătaro-mongolă peste Europa, formațiunile statale feudale românești se vor regrupa în trei mari principate Moldova, Valahia, Transilvania, toate trei cu o populație de aceeași limbă, cu aceeași origine, cu obiceiuri comune, cu o spiritualitate atât de identică, din nordul maramureșan, pînă în sudul dunărean și estul maritim, încît dincolo de toate vînturările de năvălitori, s-au păstrat și au evoluat unitar³.

² Anonymus, *Gesta Hungarorum*, în *Izvoarele Istoriei Românilor*, vol. I, București, 1934, p. 90—98, 110—111 și 117—119.

³ În Europa, majoritatea statelor cunoscute astăzi, nu erau constituite, fiind împărțite în zeci de ducate, landuri, marchizate, departe de ceea ce numim unitate statală. La acea dată cele trei țări române erau printre puținele din Europa, cu forme statale centralizate.

Cele trei principate române vor măcina peste două secole cavalcadele tătare, la Nistru și pe Carpați.

Cind țările din răsăritul și sud-estul Europei rezistau Hoardei de Aur tătare, refăcându-se cu prețul unor uriașe energii, în secolul XIV, se abate peste sud-estul continentului o nouă erupție din aceeași arie asiatică — turcii. Independența, ființa națională a statelor românești era mereu amenințată. Expansiunea imperiului turcesc spre Ungaria, Austria și alte țări din centrul și vestul Europei se izbea de zidul românesc.

Românii au fost atât de prezenți *aici* și atât de puternici *aici* și atât de mulți *aici*, în vatra Daciei, încât au ridicat la Dunăre cea mai puternică barieră împotriva Imperiului otoman.

Teoria „vidului” din Carpați, a lui Rösler și a altor „istorici”, aparținea unei precise școli și unei nefaste orientări a marilor puteri din centrul Europei, mai ales din secolul XIX, cu prelungiri rasiste, fasciste, neofasciste, în secolul XX. Se susținea că teritoriul de azi al României a fost părăsit în a doua jumătate a secolului III de către romani, din cauza atacurilor barbarilor, iar romanii au luat cu ei la sud de Dunăre, toată populația Daciei, care ar fi rămas „goală” secole la rind și că pe acest gol s-au așezat unele neamuri migratoare, avînd întîietate și drept istoric ba asupra Bucovinei, ba asupra Transilvaniei, ba asupra Moldovei ș.a. Istoria era contrafăcută la comandă. Germania și Austro-Ungaria aveau nevoie de suport „cu trecut istoric” pentru planurile lor de extensie pe seama altor popoare. Bogata zonă a Transilvaniei trebuia lăsată fără istorie, iar celelalte regiuni românești trebuiau aliniate unei istorii amenajate spre a răspunde termenilor ecuației hegemonice ale celor două mari puteri. Se făcea de către istoricii de comandă imperială, abstracție complet de faptul că în secolul III era noastră criza Imperiului roman a afectat toate posesiunile europene, cu bulversarea autorității Romei, din Spania și Franța pînă în România. Tuturor acestor țări n-au rămas, pînă în jurul anului 1000, decît extrem de puține documente.

Nu ne-au rămas întregi nici cetățile dace, altarele, arenele și municipiile romane, toate trecute prin focul pustiirilor migratorilor. A rămas însă un popor distinct din Bucovina și pînă la Mare, din piraile Banatului pînă în Delta Dunării, într-o uimitoare unitate de neam, de limbă, de credință. Nu e lipsită de semnificație surprinderea unuia dintre marii istorici ai lumii, care descoperise la mijlocul secolului XIX adevărurile despre România, punîndu-și întrebări răscolitoare: „În Munții Carpați și în marile cîmpii, care se întind la sud de acești munți și la nord de Dunăre, locuiește un popor care nu se aseamănă cu popoarele vecine. Înconjurat de națiuni slave, el vorbește o limbă născută din latină, ca franceza și italiana. Se numește el însuși român ... Popoare din Occident, care de atîta vreme, fiind departe de barbarie, cultivați artele păcii — păstrați totdeauna o amintire recunoscătoare pentru națiunile orientale care situate la frontierele Europei, v-au acoperit și apărat! ... Aceste popoare i-au oprit adesea pe barbari, adesea i-au învins măcinînd furia dușmanilor lui Dumnezeu și îndurînd atît de mult. Cum să numese România, pe valahi și moldoveni? Națiunea sacrificată ... Opt milioane de aceeași limbă, de aceeași rasă, una din marile națiuni ale lumii, ei treceau neobser-

vați. De ce?"⁴. Întrebările pot fi multiplicare, iar răspunsurile se cer date.

Împotriva Țărilor Române, Poarta otomană a folosit în războaiele sale armate de o asemenea forță cum numai câteva sînt întîlnite, în marile campanii militare din Europa. Ele ajungeau pînă la un sfert de milion de ostași.

Ungaria în schimb va deveni pașalic, după înfringerea de la Mohacs de către turci (1526), a coaliției europene. Viena era direct amenințată. Țările Române, respectiv Moldova, Transilvania, Valahia, rămîneau ca o insulă în mijlocul imperiilor otoman și habsburgic. „Cade Bizanțul, cade Bulgaria, cade Ungaria, cad toate țările pînă la Alpi, aici însă, la hotarele Europei, rămîne un popor mic, care se închină, dar nu sesupune, o mină de oameni, care prin bărbăție și înțelepciune știu să păstreze sfîntenia pămîntului de sub picioarele lor”⁵. O insulă ca un vulcan, de unde repetate și grele lovituri armate au fost date imperiului turcesc, sub conducerea unor străluciți voievozi, conducători ai poporului român și ai armatelor sale.

În condițiile cotropirilor otomane în răsăritul, sud-estul și centrul Europei, statutul Țărilor Române nu era de ocupație. În Moldova și Valahia, turcii nu au stăpînit niciodată, iar principii au fost români; chiar în secolul XVIII, cînd Imperiul otoman a numit principii de la Constantinopol, nu a reușit să lichideze autonomia celor două țări românești. Ori de cîte ori s-a încercat ocuparea efectivă a Țărilor Române, războaie cumplete s-au dezlănțuit, românii, fie înfrîngînd armatele turcești sub principii vestiți ca Mircea, Corvin, Ștefan, Mihai, fie măcinîndu-le prin lupte locale, care provocau mari pierderi otomanilor (Vlad Țepeș, Ioan Vodă și alții). Numai în principatul român al Moldovei în timpul unui singur domnitor, Ștefan cel Mare, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în semn de cinstire a eroilor din 40 de victorii contra turcilor și tătarilor se înălțau 40 de lăcașuri de cultură și rugă; între două războaie o nouă biserică. Istambulul a tras concluzii privind capacitatea de rezistență și de jertfă a românilor. A înțeles că acest popor străvechi nu poate fi cîntit din vatra sa istorică și că e mai potrivit a căuta forme de înțelegere decît să-l stăpînească. De aici „capitulațiile”, sau tratatele dintre Țările Române și Imperiul Otoman⁶.

Țările Române au fost nevoite să recunoască suzeranitatea sultanului, după uzanțele medievale, atît de des întîlnite între țările apusului, dar nu au fost niciodată ocupate, sau încadrate în Imperiul otoman, nici transformate în pașalic. Tratatele dintre Poartă și domnitorii români mărgineau raporturile de vasalitate, la tribut și alte cîteva obligații.

Era o vasalitate mereu întreruptă de ridicările la luptă a Țărilor Române. Așa de exemplu la sfîrșitul secolului al XVI-lea în Valahia, Mihai Viteazul organizează o mare campanie militară antiotomană de o amplitudine, care includea Moldova și Transilvania, unindu-le pe toate trei.

★

⁴ Jules Michelet, extras din *Mărturii franceze despre 1848 în țările române*, București, Edit. științifică, 1968, p. 47.

⁵ Mihail Eminescu, *Opera politică*, vol. I, 1870-1879, București, p. 303-304.

⁶ Nicolae Copoiu, vezi seria articolelor despre capitulații din „Magazin Istoric” — 1976, 1977.

Unirea celor trei Țări Române nu era un act suspendat în jurul anului 1600. Unitatea întregului popor și conștiința acestei unități se regăsesc pe toate treptele istoriei României. Cărturarii veacurilor XVI — XVIII nu au făcut decît să dea expresie, în dulcea limbă a cronicilor, adevărilor cu care poporul s-a născut și a trăit generație de generație, și pe care învățații le-au găsit în arhivele României și ale altor țări.

În asemenea arhive au găsit mărturii documentare cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Șerban Cantacuzino și alții, pentru a serie: „Locul acesta unde este acum Moldova, Țara Românească, este drept Dacia și tot Ardealul cu Maramureșul și cu Țara Oltului” (Miron Costin); sau numeroase mărturii din secolele XIV—XV și XVI care numeau Moldova „l'altra Valachia” sau pe valahi locuitori stăpîni în Moldova, Transilvania și Muntenia. Istoricul cronicar italian A. Bonfini, în secolul XVI, sub denumirea de Dacia cuprindea toată Moldova, Transilvania și Valahia. Umanistul german Nicolaus Germanus întocmea harta din 1482 în care Valahia cuprindea teritoriul Daciei. Apelativul valah era dat în dese cazuri de către străini, pentru toți românii. Filippus Cluverius, pe harta Europei folosește, în evul mediu, numele de Dacia împărțită în trei, una din părți fiind Transilvania.

Johannes Honterus scria despre: „Țara dacilor stăpînită acum de moldoveni, de românii transalpini (muntenii) și de transilvăneni”⁷.

Cele trei principate — Transilvania, Valahia și Moldova, locuite de români, au constituit o atracție permanentă pentru imperiile din jur. Transilvania, de exemplu, a fost sub dominația regilor maghiari, în totalitate, din secolul XIII pînă la începutul secolului XVI, cînd Ungaria este transformată în pașalie turcesc. Principatul transilvan menținîndu-și statutul aparte, asemănător Moldovei și Țării Românești; (plătea doar tribut anual Turciei și își păstra autonomia). Chiar în cele peste trei secole ale stăpînirii feudale maghiare, Transilvania a avut circa un secol principii români. Acest statut de autonomie al Transilvaniei va fi întrerupt după 1699 cînd Austria include acest principat românesc în Imperiul habsburgic, în cadrul căruia evoluează pînă la 1867; atunci prin constituirea Imperiului dualist Austro-Ungar, Transilvania este încorporată la regatul maghiar timp de șase decenii. Sub stăpînire, fie maghiară, fie austriacă situația majorității populației românești din Transilvania era din cele mai grele.

După anexarea principatului Transilvaniei la Imperiul habsburgic, la sfîrșitul secolului XVIII, diploma împăratului Leopold nici nu menționa pe români. Trufia de mare putere prelungea spre epoca modernă o stare cu totul revolută.

Comunitatea de dominație din Transilvania, alcătuită în 1437 din nobilimea maghiară, săsească și secuiască intitulată „Unio trium nationum”, decretase excluderea dintre națiuni a românilor care erau mai numeroși decît toate celelalte naționalități laolaltă. De atunci răzvrătirile împotriva jugului feudal și național se mențin lanț.

⁷ Papa Urban V după 1370, Cancelarul Philippe de Mézières în 1389, Roman I în 1393, Ghillebert de Lanoy, în 1421, Jan Długosz după 1450, Filippus Buonaccorsi în 1490, și mulți alți cronicari, călători, diplomați scriau despre valahii din cele trei principate ale vechii Dacie — vezi articolul *Țara Românească a Moldovei* de dr. N. Grigoraș, în *Magazin Istoric*, nr. 3, 1978.

În 1784 o puternică răscoală a țăranilor români va zgudui Transilvania și va alarma imperiul⁸. „Tolerații” se dovedeau mai puternici mai conștienți de rosturile lor în această provincie românească, mai neîmpăcați cu jugul național și social, decît și-au putut imagina autoritățile habsburgice. Marea răscoală din Transilvania, condusă de Horea, se înseria în curentul general de luptă al popoarelor pentru libertate și independență. Horea era numit, semnificativ „rex Daciae”.

În Transilvania intelectualii români întocmesc o proprie cartă a drepturilor românilor nerecunoscuți de un mare imperiu feudal decît ca tolerați în propria lor țară⁹. *Supplex libellus valachorum* era declarația conștiinței naționale al cărei deznodămînt ireversibil avea să contribuie la unirea tuturor românilor.

Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu¹⁰ în 1821 era o ridicare la libertate națională și la unire împotriva puterilor imperiale și a principilor străini. „1821” a fost un *alter ego* al războiului civil transilvan din 1784 iar „constituția” carvonarilor moldoveni era expresia emancipării naționale și preludiu al luptei pentru unire. Aceasta a dat impuls curentului de unitate națională dezvoltat de „Școala Ardeleană”, de cercurile militare și intelectuale din Moldova, Valahia și Transilvania.

În această epocă intelectualii români s-au găsit în contacte strinse cu cercurile culturale, științifice, ideologice ale apusului european, selectînd din doctrinele înaintate ale lumii ceea ce răspundea năzuințelor poporului român.

Umanismul românesc, fără a fi claustrat în turnuri de fildeș, era ancorat în trebuințele țării, de redescoperire a Daciei, prin doctrina conștiinței naționale și a unității. Umanismul românesc, departe de a fi cosmopolit, pentru un cetățean al lumii sui generis, era propriu cetățeanului Țării Române, funciar legat de soarta acestora.

Romantismul românesc nu a fost al sferelor selenare, ci foarte pămîntean. Intelectualii progresiști, care au pregătit revoluția de la 1848, erau expresia romantismului unității de neam, a crezului de unire a Țărilor Române.

Sub semnul revoluției de la 1848, se iveau la orizont, zorii independenței și suveranității statelor mici și mijlocii, ale unirii popoarelor fărîmițate și dominate pînă atunci de monarhii autocrate și imperii retrograde, feudale.

Unirea mai întîi a Moldovei și Valahiei în 1859, sau „Unirea Principatelor” cum i se spune, însemna o puternică lovitură dată forțelor feudale care perpetuau fărîmițarea statală, însemna și o consolidare împotriva imperiilor vecine acaparatoare. Unirea incompletă afecta însăși viața națională și circulația resurselor și a valorilor economice, politice, culturale, afecta și natura independenței față de marile puteri.

Marele act istoric al independenței din 1877 are drept pecete înscrisul eroismului popular, al dăruirii patriotice, pline de abnegație. A surprins pe mulți francezi, englezi, italieni, germani — oameni politici, ofițeri, publiciști, entuziasmul cu care au luptat armatele române în sudul

⁸ Karl Marx, *Însemnări despre români*, București, Edit. Academiei, 1964, p. 115.

⁹ D. Prodan, *Supplex libellus valachorum*, București, Edit. științifică, 1967.

¹⁰ Mircea Radu, *Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara românească*, Craiova, Edit. Scrisul românesc, 1978.

Dunării. Era dăruirea proprie unui popor conștient de datoria și drepturile sale¹¹.

Lupta pentru libertate națională era departe de șovinismul agresiv, cotropitor pe care poporul român l-a condamnat întotdeauna. Cunoașterea cu adevărat a istoriei românilor determină înțelegerea mai completă a poziției sale contemporane în lume. Cu durere trebuie să spunem că, în unele lucrări de peste hotare, istoria României este scrisă cu malformații regizate după politica revolută a imperiilor reacționare și cotropitoare de popoare.

Pretutindeni istoria cuceririi independenței și unității popoarelor se cere scrisă de ele însele, ca cele mai cunoscătoare ale arhivelor trecutului, fără a deveni tributare interpretărilor date de acele puteri care le-au subjugat și care au dictat pînă nu demult și războaiele de cuceriri și convențiile de pace.

Doctrina unității la români s-a întemeiat pe conștiința dezvoltării pe același spațiu, a creării de bunuri ale unei omogene civilizații, cu aceeași comunitate economică, aceeași limbă cu aceleași aspirații și viață morală în care se distinge umanismul acestui popor, cu o generozitate, ospitalitate și predispoziție proprii bunei vecinătăți, cu popoarele de la hotare și conviețuire pe pămîntul românesc cu naționalități, oricît de diferite. Uneori aceste trăsături ale poporului român au fost socotite drept slăbiciuni de către cei superficiali și agresivi. Cel puțin trist pentru istorie!

Învățămintele istoriei au devenit sacre pentru poporul român. A suferit prea mult, a înfruntat prea mari vicisitudini pentru a privi altfel decît cu toată răspunderea fundamentalele principii cu care nu vom putea face niciodată tranzacții: unitatea și independența.

Sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea găsesc pe românii din toate provinciile moldovene, transilvănene, dunărene în tumultul pregătirii pentru desăvîrșirea unității naționale. Găsesc însă țara prinsă în cleștele marilor puteri, care au impus lumii o ordine cu o balanță strîmbă în dauna țărilor mici, subdezvoltate, cu independența și unitatea în curs de desăvîrșire.

Obiectivele istorice ale popoarelor din Peninsula Balcanică decurgeau din realitățile unor țări aflate în fața cuceririi unității naționale sau ale întregirii acestei unități. Prelungirea în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a regimului absolutist feudal turc, ocupația habsburgică, imixtiunile țarismului impietaseră enorm dezvoltarea țărilor din această zonă. Laolaltă aceste popoare s-au ajutat pentru a se salva de dominația marilor imperii, și-au oferit teritoriile drept azil luptătorilor pentru libertate națională. România, care își cucerise mai din vreme dreptul la un stat unitar apoi la independența de stat, va fi decenii la rînd azil deosebit de primitor pentru revoluționarii greci, apoi pentru cei sirbi, bulgari și albanezi, polonezi și maghiari, în vremuri de restriște ale acestor popoare. O solidaritate vie s-a manifestat între popoarele acestei părți

¹¹ „Carpica”, *Independență și contemporaneitate*, IX, Bacău, 1977, p. 16—17.

a Europei și care trebuie să-și găsească un sporit loc în scrierile istorice spre dreapta cunoaștere a intereselor țărilor lor.

Lupta de eliberare națională a românilor din Transilvania, aflați sub Imperiul austro-ungar, lua amploare, cunoscând o mare intensitate prin mișcarea memorandistă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu extindere europeană și sprijin din partea a numeroase țări, mai ales al intelectualilor și tineretului universitar. În Serbia, Macedonia, Muntenegru, Bosnia, Herțegovina, Croația, mișcările de eliberare națională aveau o pronunțată tentă revoluționară. În Bulgaria, Albania și Grecia vigoarea revoltelor eliberatoare anunțau la începutul secolului XX epilogul absolutismului otoman în Europa.

Istoria a adus argumente, nu numai din antichitate și evul mediu potrivit cărora cele mai mari imperii și-au găsit sfârșitul în marasmul supremației. Imperiile habsburgice și țarist reprezentau adevăratele închișori ale popoarelor. Numai „căderea țarismului, — scria Fr. Engels — nimicirea acestui vis rău care apasă peste Europa întreagă — iată, după noi, cea dintâi condiție pentru dezrobirea națiunilor din mijlocul și răsăritul Europei. Țarismul căzând, puterea nelegiuită reprezentată acum prin Bismarck, lipsită de sprijinul său cel mai puternic, va cădea și ea: Austria se va desface în bucăți, pierzând singura pricină de viață ce mai are — datoria de a împiedica pe țar de a înghiți națiunile răspindite de la Carpați și din Balcani...”¹²

Era cuprins în această previziune, făcută de Engels cu un sfert de secol înainte, adevărul unei istorii care își realiza una din împlinirile sale: unitatea provinciilor românești. Până la acest moment genial intuit, poporul român a cunoscut noi și crâncene încercări pentru salvarea independenței și realizarea deplinei sale unități.

Contradicțiile dintre marile puteri irump cu violență în 1914. Reprezentând, prin forța brutală a armelor, pericolul cotropirii de teritorii străine, cele două tabere presau asupra țărilor mici spre a și le alinia. Se afirmău fără ocol tendințele marilor puteri de reîmpărțire a sferelor de dominație, de acaparare a noi teritorii.

Atunci, în 1914, din primele momente ale izbucnirii războiului, care cuprinsese cea mai mare parte a țărilor Europei, poporul român era direct amenințat de flăcările incendiului din jurul granițelor sale. România, care de-a lungul secolelor a fost teatru de război pentru trei mari imperii vecine, se afla din nou într-o situație cu sumbre perspective. Neutralitatea României nu convenea nici uneia dintre marile puteri beligerante care urmăreau s-o atragă în război de partea lor. Principalele fronturi din centrul, sudul și răsăritul Europei erau stinjenite de o țară mică, decisă să-și păstreze neutralitatea. La comandamentele militare ale Puterilor Centrale se studia cu febrilitate în 1915 planul unui atac combinat pentru ocuparea României neutre. Timp de doi ani, neutralitatea României a fost menținută cu mari riscuri.

Au fost împrejurări dramatice, în care guvernul român a fost determinat, după multă rezistență, amânări, înfruntări, cu categorice ultima-

¹² „Contemporanul”, vol. VI, *Scrisoare către socialiștii români a lui Fr. Engels*, p. 570—573.

tumuri, să prefere alianța cu Antanta. Folosind năzuința legitimă a poporului român, Antanta promitea satisfacerea dezideratului național de veacuri — unirea Transilvaniei și Bucovinei cu restul țării.

România nu era pregătită pentru războiul coloșilor. După o scurtă ofensivă eliberatoare în sudul Transilvaniei, de la sfârșitul lui august și începutul lunii septembrie 1916, armata română slab înarmată și fără sprijinul promis de aliați prin Dobrogea și nordul Greciei, se va retrage sub presiunea armatelor germane, austro-ungare din nord și vest și a celor germane, bulgare și turce din sud. Aproape 4/5 din teritoriul României de atunci a fost copleșit. Pentru soarta poporului român, a ființei sale naționale, se crease o situație gravă. Germania și Austro-Ungaria au impus un regim de ocupație bazat pe teroare și jaf total, organizat metodic, sistematic. Planurile Puterilor Centrale de împărțire a României pregătite din faza neutralității țării, vor fi discutate concret la sfârșitul anului 1916 și începutul anului 1917.

Presa europeană scria, despre tratativele din noiembrie 1916, dintre Germania și Rusia pentru o pace separată, unde s-a discutat împărțirea unor țări mici între care și România.

Pentru poporul român erau momente decisive. Trebuia rezistat cu orice chip. Trebuia apărată fiecare palmă de pământ și pentru această cauză nici o jertfă nu era prea scumpă. Țara nu avea întinderi uriașe spre a se retrage armata neconținut până ce conjuncturi favorabile sau revoluții puteau duce la răsturnarea stărilor de lucruri dezastruoase. În câteva județe ale Moldovei, pe o cincime a teritoriului românesc, se afla salvarea țării. Acolo trebuia rezistat cu orice chip și oprit valul marilor armate. Un efort suprem al poporului a dus la eroismul legendar cu care au fost înfrinse pe Carpați, la Mărăști, Mărășești, Oituz, ofensivele germane și austro-ungare al căror scop era ocuparea ultimei părți din țară¹³.

Rezistența eroică a poporului român, în 1917, împotriva armatelor a două mari puteri, în zona sudică a frontului de răsărit, a avut semnificații care trebuie extinse la stări istorice deosebite. Revoluția rusă din februarie 1917 dar mai ales Revoluția din Octombrie au trezit speranțe noi într-o pace în care popoarele să-și găsească libertatea, unitatea și autodeterminarea. Aceste speranțe erau cu atât mai vii cu cât începând din primăvara anului 1917, era greu de presupus că România va mai putea rezista armatelor Germaniei și Austro-Ungariei, mai ales că diviziile rusești se scurgeau în propria țară, antrenate în evenimente decisive. La sfârșitul anului 1917, Rusia va ajunge la încheierea armistițiului cu Puterile Centrale, ceea ce crea unei țări mici ca România o poziție cu totul aparte. Pe tot frontul, de la Baltica la Egee, România rămânea singură în război cu Puterile Centrale. Aceasta însemna, fără nici un dubiu, completa ocupație și aplicarea cel puțin a unei părți din planurile nimicoitoare.

Un „triunghi al morții” se pregătea, pe o zonă foarte restrânsă unde armata și toți cei ce puteau ține o armă în mână să lupte până la pieire! Te înfioară până la sublim această dăruire pentru țară la multe popoare, oricât de mici sau micșorate sub vitrege vremuri. Mărturiile epocii grăiesc

¹³ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului 1916—1919*, vol. III, București, Edit. Cartea Românească, 1922, p. 19—24.

despre încercenarea cu care de la mic la mare, românii erau hotărâți să lupte, până la ultimul, decît să-și vadă țara pierind.

Poporul român și-a încordat toate energiile pentru a nu fi înșelut. În toamnă, armata română a fost capabilă să treacă la ofensiva împotriva Puterilor Centrale pentru aceleași țeluri eliberatoare a românilor din părțile bănățene, transilvane, bucovinene.

Trebuie tomuri multe, cu pagini zguduitoare, spre a reda calvarul unei țări mici hotărâtă a-și realiza întregirea hotarelor naționale, înfruntînd marile puteri și zădărniciindu-le planurile funeste. O parte s-au scris. Peste hotare se știe însă puțin.

Aspirația de unitate națională deplină a fost realizată în împrejurările create la sfîrșitul războiului mondial, cînd în urma valului de lupte eliberatoare ale popoarelor, aveau să se prăbușească cele două mari imperii Austro-Ungaria și Rusia țaristă¹⁴.

Anacronic și profund reacționar, Imperiul habsburgic cădea sub loviturile mișcărilor revoluționare ale popoarelor subjugate. Statele naționale, create sau întregite — Cehoslovacia, Iugoslavia, Ungaria, Polonia, Austria, România — erau rezultanta unui proces democratic, cu factori multipli naționali și internaționali, cu tradiție îndelungată și contemporaneitate eliberatoare.

Provinciile românești asuprite se uneau cu țara prin decizia maselor milioanele de români, care și-au ales consilii naționale reprezentative și adunări constituante spre a decide unirea cea mare.

La Alba-Iulia, 100 000 de delegați trimiși de adunările comunale veneau din toate localitățile Transilvaniei, pentru a îndeplini mandatul UNIRII cu ȚARA a milioanele de români din Banat, Crișana, Maramureș și din coroana Carpaților. Realizarea statului național unitar român, la 1 decembrie 1918, exprima încununarea unui proces secular; mișcarea eliberatoare națională contopindu-se cu aspirațiile înaintașilor în virtutea dreptului istoric al unui popor care viețuia pe aceeași vatră de două mii de ani.

„Unirea de la 1918 a răspuns cerințelor și legilor obiective ale dezvoltării sociale, bazîndu-se pe realități fundamentale cum sînt originea și limba comună, identitatea de interese și aspirații ale întregului popor dornic să trăiască într-o singură țară”¹⁵.

A scrie, a cuvînta despre Unirea românilor, nu te poți opri la această încununare din 1 decembrie 1918, ci să stărui asupra consolidării acestei Uniri, menținerii ei și pentru dezvoltarea, pe toate planurile economice, sociale și culturale, a națiunii în granițele sale firești.

Unitatea națională a românilor, a fost, este și rămîne crezămîntul permanenței noastre în istorie, prin care ne afirmăm cu particularitățile, cu măsura și cu umanismul ce ne sînt proprii, pe paleta multicoloră a națiunilor lumii.

¹⁴ 1918 — *Unirea Transilvaniei cu România*, București, Edit. științifică, 1968; capitolul V.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al partidului, Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi a șase decenii de la făurirea statului național unitar român*, „Scînteia”, 2 decembrie 1978.